

ŠTYRIDSAT' ROKOV BOJOV KSČ PROTI OPORTUNIZMU A REVIZIONIZMU

LEV HANZEL

Zrod, štyridsaťročný bojový vývin i revolučný rast Komunistickej strany Československa sú nerozlučne spojené so zápasom proti oportunistizmu a revizionizmu, a to v medzinárodnom i československom meradle, ako i vo vlastných radoch.

Obsah, metódy i formy boja KSČ za dôslednú marxisticko-leninskú teóriu i politiku československej robotníckej triedy sú aj dnes — keď ešte neupadla úplne vlna revizionizmu, ktorá sa pozdvihla ako reakcia na mohutný rozmach medzinárodného komunistického hnutia v posledných rokoch — pre nás cenným poučením.

I

Úsilie o výstavbu KSČ ako predvoja zápasu o zvrhnutie kapitalizmu a výstavbu socializmu v našej vlasti vyznačuje predovšetkým snaha o boľševizáciu vlastných radov revolučnej strany. Najvlastnejším zmyslom tohto boja bolo dosiahnuť upevnenie teoretických, taktických a organizačných základov strany a rozvinutie schopností plniť úlohu revolučnej avantgardy robotníckej triedy a pracujúceho ľudu. Boľševizácia KSČ však znamenala nielen prijatie hlavných princípov leninizmu, ale predovšetkým zmenu bojovej praxe strany v duchu týchto nepremožiteľných ideí.

Boj KSČ proti oportunistizmu a revizionizmu vo vlastných radoch nebol jednorazovým, ani krátkodobým procesom. Jeho teoretické i politické ciele sa prebojovali až v priebehu uplatňovania vedúcej úlohy strany v dlhoročných a ostrých triednych zápasoch, ktorých výsledky najvýraznejšie odhaľovali dosiahnutý stupeň boľševizačného procesu.

Priebeh tohto boja bol nerozlučne spojený s prekonávaním vplyvu buržoáznej a maloburžoáznej ideológie na robotnícku triedu vôbec a komunistickú stranu zvlášť, a preto aj so sústavným procesom očisťovania KSČ od oportunistov a revizionistov rôznych smerov a odtieňkov. Tieto živly sa neraz zaraďovali do revolučného robotníckeho hnutia, ale nevedeli sa nikdy dôsledne zbaviť malomeštianskych oportunistických a reformistických náhľadov. Pri každom vážnejšom historickom obrate a prechodných ťažkostiach revolučného zápasu sa preto prejavovali ich kapitulantské tendencie a kolísanie pred triednym nepriateľom.

KSČ sa usilovala preto vždy o to, aby masy pracujúcich mali jasno o triednej povahe tejto špecifickej formy malomeštianskej ideológie, zahalenej do pseudomarxistického, či „socialistického“ rúcha. Považovala oportunistus — a jeho formy, revizionismus a reformizmus — vždy za ideológiu tej časti maloburžoázie, ktorá sa v triednych zápasoch súčasnosti dostala už do určitej miery pod vplyv revolučného robotníckeho hnutia, ale ktorá sa ešte nevymanila ani spod vplyvu buržoázie a jej náhľadov. Naša strana poukazyvala vždy na to, že tieto vrstvy v procese svojho zapojovania do boja za socializmus prinášajú so sebou silné prežitky myslenia, plodeného vykorisťovateľskými zriadeniami, prežitky, ktoré prenikajú rôznymi cestami i do radov komunistických strán, „že tieto vrstvy sú často málo odolné voči novým ideologickým útokom buržoázie, že sú zdrojom rôznych prejavov neistoty a kolísania“.¹

¹ J. Hendrych, *Niektoré súčasné otázky ideologickej práce strany*, Bratislava 1957, 4.

KSČ nezabúda pritom nikdy ani na určité špecifické črty československej skutočnosti, ktoré podčiarkol s. A. Novotný na XI. sjazde KSČ.² Vysoko rozvinutý kapitalizmus mal totiž v Československu vplyv aj na rozvoj kultúrnej úrovne obyvateľstva. Táto skutočnosť priaznivo ovplyvňovala vývin robotníckeho hnutia. Na druhej strane však buržoázna ideológia zapustila vo vedomí ľudí, najmä stredných vrstiev, hlboké korene. To zas sťažovalo činnosť revolučného robotníckeho hnutia, najmä prerod niektorých vrstiev obyvateľstva — najmä včerajších príslušníkov maloburžoázie a časti inteligencie — od malomeštiackeho demokratizmu k socialistickým, marxisticko-leninským princípom.

*

KSČ vždy zdôrazňovala, že triedna povaha oportunistickej a revizionistickej ideológie, podmieňuje aj jej obsah. Nie náhodou je preto ekletickou zmesou buržoáznych náhľadov a niektorých nepodstatných, zo súvislosti vytrhnutých úlomkov marxistickej ideológie, a to zmesou, ktorá spočíva koniec koncov na základoch meštiackeho svetonáhľadu. Sústavný ideový a politický zápas proti najrôznejším odrodám oportunistizmu, za pevné zakorenenie marxizmu-leninizmu v masách robotníckej triedy a pracujúceho ľudu je preto objektívnou zákonitosťou proletárskeho triedneho boja.

Pridržiavala sa vždy prísne vedeckého, konkrétneho-historického spôsobu analýzy rôznych prejavov oportunistizmu a revizionizmu a na tomto základe určovala svoj postup v ideovom a politickom boji proti nemu. Skúmala pritom materiálne podmienky života našej spoločnosti, z ktorého oportunistizmus toho-ktorého obdobia vyrastal. Všímala si aj dosiahnutého stupňa rozvoja marxisticko-leninského učenia, vo vzťahu ku ktorému sa revizionistické „teórie“ v tom-ktorom období rozpracovávali a proti ktorým boli vlastne zamerané. Nestrácala zo zreteľa ani vplyv buržoáznej ideológie na robotnícke hnutie, ktorý v podstate oportunistizmus a revizionizmus predstavuje. Analyzovala aj špecifické črty ekonomického, politického a ideologického vývinu toho-ktorého obdobia, ktoré vytvárali podmienky pre vznik a rozšírenie rôznych foriem oportunistizmu v našej krajine.

Tak napr. v rokoch 1921—1922 bojovala KSČ proti ľavicovému oportunistizmu skupiny B. Jílka a V. Bolena. Táto protimarxistická skupina „ultraľavých“ zastávala odmietavé stanovisko k boju strany za čiastkové hospodárske a politické požiadavky pracujúcich a k taktike jednotného frontu. Stavala sa proti tomu, aby komunisti pracovali v reformistických odboroch a usilovali sa tak šíriť socialistické uvedomenie a zásady triedneho boja medzi politicky zaostalejšími vrstvami robotníkov.

KSČ odhalila ideológiu a politiku tejto ľavicovooportunistickej protistraníckej skupiny ako malomeštiacky radikalizmus, ktorý sa usilovali vniesť do radov hnutia ľudia, ktorí našli cestu k strane v období revolučného rozmachu, ale za zmenených podmienok neboli schopní prejsť k sústavnej, cieľavedomej a trpezlivej príprave budúcich triednych zápasov.

Rovnako odhodlane bojovala KSČ proti náhľadom „ultraľavých“, obsiahnutých v akčnom programe, ktorý vypracoval v súvislosti s celoštátnou konferenciou KSČ (16.—17. apríl 1922) oportunista a neskorší renegát a zradca E. Vojtauer. Ultraľaví v ňom odmietali taktiku jednotného frontu a odporúčali proletariátu, aby bojkotoval kapitalistické výroby, a tým prinútil štát zhabať veľkokapitalistom výrobné prostriedky, zriadiť družstvá a rozdeľovať výroby všetkým občanom ako za vojnového viazaného hospodárstva. KSČ poukázala na to, že tieto názory vychádzajú z oportunistických ilúzií o nadtriednej úlohe štátu a objektívne odvádzajú masy pracujúcich od hlavnej bojovej

² A. Novotný, *Zpráva o činnosti ÚV KSČ XI. sjazdu a súčasné hlavné úlohy*, Bratislava 1958, 6.

úlohy, od vedenia masových bojov za hospodárske, sociálne a politické požiadavky proti buržoázii.

Roku 1925 bojovala strana proti pravičiarskej Bubníkovej skupine, ktorá považovala prechodnú stabilizáciu kapitalizmu za pevnú a trvalú, a odmietala preto orientáciu politickej činnosti strany za prípravu proletariátu na budúce triedne boje. Odporúčala oproti tomu robotníckej triede oportunistickú „realistickú“ taktiku na základe „jestvujúcich“ pomerov, ktorej ťažisko nachádzala predovšetkým v parlamentnej činnosti strany. Naša strana odhalila podstatu tejto politickej platformy ako objektívny pokus o premenu KSČ na stranu sociálnodemokratického typu, ako pokus o likvidáciu revolučnej strany proletariátu.

V období vyvrcholenia úsilí revolučnej robotníckej triedy o boľševizáciu KSČ r. 1928 bojovala strana proti Jílkovej a Bolenovej skupine, ktorej pravicovooportunistické tendencie pramenili predovšetkým z kapitulantského vzťahu ku kapitalistickej stabilizácii. Revolučné marxisticko-leninské jadro KSČ na čele s Kl. Gottwaldom dokázalo, že názory tejto likvidátorskej skupiny, najmä jej odmietanie samostatného vedenia masových bojov komunistickou stranou, oslabovanie boja proti reformizmu a podceňovanie vojnového a fašistického nebezpečenstva, vedie k politickej pasivite členstva a ku kapitulácii pred triednym nepriateľom. Práve pre tieto nerevolučné, antimarxistické náhľady, uplatňované v politickej praxi sa ukázala strana — na čele ktorej stáli prechodne Jílek a Bolen — nepripravená na boje za podmienok prechodnej stabilizácie kapitalizmu, na preskupenie svojich radov a neschopnou organizovať aktívny odpor nás proti ofenzíve buržoázie. Až prekonanie týchto oportunistických náhľadov v teórii i politike našej strany, zavŕšené nástupom boľševického Ústredného výboru KSČ na čele s Klementom Gottwaldom, zavŕšilo boľševizačný proces revolučného robotníckeho hnutia v Československu.

Možno teda oprávnenne konštatovať, že KSČ sa prebojovávala na dôsledné marxisticko-leninské pozície dôsledným a sústavným bojom proti rôznym formám oportunizmu, ktoré vyrástali a nadobúdali vždy špecifické vyjadrenie podľa konkrétnej ekonomicko-politickej situácie toho-ktorého vývinového obdobia.

*

Principálny postoj zaujala KSČ aj vo vzťahu k súčasnému revizionizmu, ktorý rozhodne odsúdila a odmietla. V konkrétnom boji proti nemu vychádza pritom z objektívnej skutočnosti, že starý i nový revizionizmus majú v podstate rovnaký triedny charakter, lebo sú výsledkom buržoázneho vplyvu na robotnícku triedu. Aj základné zameranie boja našej strany proti revizionizmu bolo preto v podstate vždy rovnaké. No strana tiež zdôrazňuje, že súčasný revizionizmus sa v mnohom odlišuje od revizionizmu minulosti, a to jednak formami, cestami a spôsobmi boja proti medzinárodnému komunistickému hnutiu, ako aj „modernizovaným“ obsahom a argumentáciou svojho protirevolučného úsilia.

Vyplyva to predovšetkým zo skutočnosti, že aj sociálne korene oportunizmu a revizionizmu — i keď sa nemení ich podstata — vyvíjajú sa a menia, a to v závislosti od celkových podmienok spoločenského vývinu. Až do prvého víťazstva proletárskej revolúcie v októbri 1917, kým vládol kapitalizmus na celom svete, boli sociálne korene revizionizmu vo všetkých krajinách a robotníckych stranách v podstate rovnaké. Spočívali koniec koncov v triednych protirečeniach kapitalizmu vôbec, ako i v osobitostiach rozvoja buržoáznej spoločnosti a triedneho zápasu proletariátu v jednotlivých krajinách.

Ale nástup a prehlbenie všeobecnej krízy kapitalizmu — charakterizovanej najmä víťazstvom socializmu v Sovietskom sväze a po druhej svetovej vojne aj v ďalších krajinách Európy a Ázie, vznikom svetovej socialistickej sústavy, ako i ďalším úpadkom

a rozkladom kapitalizmu, najmä rozpadom koloniálneho systému imperializmu — vniesli nové skutočnosti do súčasného spoločenského vývinu, a tým aj do sociálnych koreňov revizionizmu. Treba predovšetkým zdôrazniť, že v súčasnosti jestvujú už iné sociálne podmienky revizionizmu v kapitalistických krajinách a iné v socialistických štátoch.

KSČ sa zúčastňuje boja proti súčasnému, najmä juhoslovanskému revizionizmu, v predných radoch medzinárodného komunistického hnutia, lebo rovnako ako celé medzinárodné komunistické hnutie považuje Juhosláviu za hlavné, a to veľmi nebezpečné centrum súčasného revizionizmu.

Naša strana si uvedomuje, že aj v socialistickej krajine nie je vylúčený vznik a rozšírenie revizionistických náhľadov či tendencií. Správnosť tohto postoja potvrdili napr. kontrarevolučné udalosti v Maďarsku. Kto však môže byť v socialistickej krajine, kde už niet vykorisťovateľov ani oficiálneho ovplyvňovania buržoáznymi ideológiami, ani robotníckej aristokracie a byrokracie, nositeľom oportunistických náhľadov? KSČ poukazuje predovšetkým na to, že likvidácia kapitalistického panstva neznamená ešte automaticky zánik buržoázneho myslenia. Vrstvy obyvateľstva pochádzajúce z radov bývalého malomeštiactva, ktoré sa ešte nezabavili do dôsledkov malomeštiackych náhľadov, sú potenciálnym nositeľom revizionistických náhľadov či tendencií v socialistickej spoločnosti. Na hlavnou silou, ktorá podmieňuje vznik týchto náhľadov, využívajúc spomínané, skryté ešte možnosti rozšírenia, je vplyv imperialistickej ideológie. Boj proti jej vplyvom a prejavom je nástojčivou úlohou ideologického frontu.

II

Revizionizmus dneška vznikol ako jeden z prejavov protirečení súčasných historických a triednych podmienok. Súvisí však aj s revizionizmom minulosti, ktorý nesmieme strácať zo zretela. Ak si všimneme niektoré historické paralely, uvidíme, aké užitočné môže byť štúdium skúseností z bojovej histórie KSČ pre súčasné protirevizionistické politické a teoretické úsilie.

*

Je známe, že v rokoch relatívnej stabilizácie kapitalizmu po prvej svetovej vojne prežíval kapitalizmus prechodnú konjunktúru, prekonajúc na určitý čas i do istej miery — a to za účinnej pomoci sociálnodemokratických vodcov — otrasy, spôsobené revolučnou vlnou bezprostredne po skončení prvej svetovej vojny. Na tomto základe došlo aj k určitému oživeniu revizionistických teórií, ktorých východiskom boli najmä náhľady o definitívnom prekonaní protirečení kapitalistického systému.

Bruselský sjazd II. internacionály r. 1928 konštatoval, že kapitalizmus je definitívne vyliečený z rán, ktoré mu spôsobila svetová vojna. Revizionistickí teoretici R. Hilferding a O. Bauer ohlasovali pri tejto príležitosti nerušený rozkvet kapitalizmu, blúznili o kapitalistickom hospodárstve bez kríz a nezamestnanosti. Tvrdili, že spoločnosť sa už zbavuje anarchie kapitalistickej výroby a prechádza k akémusi „organizovanému“ kapitalistickému hospodárstvu. Tým sa vraj znižuje nestálosť kapitalistických výrobných vzťahov.

KSČ sa postavila rozhodne proti týmto antimarxistickým náhľadom a ilúziám, ktoré prevzala a zastávala aj československá sociálna demokracia a niektoré oportunistické živly vo vlastných radoch strany. Poukazovala na nestálosť, relatívnosť a prechodnosť stabilizácie kapitalizmu. Dokazovala na faktoch objektívnej skutočnosti, že všeobec-

ná kríza kapitalizmu sa napriek určitému klamnému a vonkajšiemu zdaniu zostruje. „Potlačení robotníckej triedy a sústavným znižovaním jej životnej úrovne bolo v rámci tejto všeobecnej krízy dosiahnuté stabilizácie, ktorá je však iba čiastočná, prehníla a prechodná.“³ KSC poukazovala na to, že protirečenia vlastné povojnovému kapitalizmu sa reprodukovujú stále viac na vyššom stupni a spejú k ďalším otrasom kapitalistickej stabilizácie, k ďalšiemu prehĺbeniu a zostreniu všeobecnej krízy kapitalizmu. A vskutku, už r. 1929 vypukla dovtedy najväčšia hospodárska kríza, ktorá otriasla samými základmi kapitalizmu.

Aj súčasný revizionizmus — opierajúc sa o prechodnú povojnovú hospodársku konjunktúru kapitalizmu, zakladajúcu sa najmä na horúčkovitom zbrojení — vypracoval svojrázne teórie o „stabilizácii“, ba „premene“ kapitalizmu na socializmus. Tieto teórie — zodpovedajúce súčasným podmienkam a potrebám buržoázie — nelíšia sa svojou podstatou od spomínaných učení o „organizovanom“ kapitalizme. Hlásajú, že kapitalizmus vraj prechádza postupne do socializmu a má už teraz črty socialistickej spoločnosti. „Mení“ sa smerom k socializmu údajným zvýšením úlohy, ktorú hrá „nadtriedny“ štát v kapitalistických krajinách. Touto okolnosťou vzniká vraj zvláštna hospodárska štruktúra, v ktorej sa rušia alebo obmedzujú určité zákony kapitalizmu.

Naša strana sa postavila rozhodne proti všetkým revizionistickým pokusom, ktoré mali a majú pomocou staronových výmyslov o „organizovanom“ či „ľudovom“ kapitalizme, o „socializačnej“ úlohe štátnomonopolistického kapitalizmu v spoločnosti, popieraním vykorisťovateľskej podstaty a povahy buržoáznej spoločnosti a podobnými pseudovedeckými argumentami dokázať údajne mierumilovný charakter a nadtriednu povahu súčasného kapitalistického zriadenia.

Strana odmieta aj všetky neorevizionistické teórie, ktoré sa usilujú na tomto základe dokázať jestvovanie akýchsi základných „spoločných“ záujmov medzi kapitalistami a robotníkmi, medzi imperialistami a socialistickým svetom a podopreť tým starú revizionistickú tézu o nepotrebnosti a historickej neodôvodniteľnosti triedneho zápasu a potreby nastolenia diktatúry proletariátu. KSC dokázala celou svojou revolučnou činnosťou, že „šírenie takých názorov môže len zaniest zmätok do radov robotníckej triedy, oslabiť jej revolučný boj, poškodiť vec socializmu vo svete.“⁴ KSC nešetřila síl a námahy, aby pracujúcemu ľudu dokázala, že predstavitelia finančného kapitálu sú v kapitalistických krajinách naďalej vlastníkami hlavných výrobných prostriedkov a na základe tohto postavenia si prisvojujú zisky a nadzisky z výroby, ovládajú štát a celý hospodársky i politický život spoločnosti.

*

Na základe týchto a podobných teórií sa dostali starí i novší revizionisti k veľmi blízkym náhľadom o „demokratickej“, evolučnej ceste k socializmu.

Bruselský sjazd II. internacionály napr. vyhlásil, že perspektíva proletárskej revolúcie bola raz navždy odstránená z denného poriadku dejín, lebo cesta k socializmu vedie vraj iba cez meštiacku demokraciu. R. Hilferding dokonca tvrdil, že komunistické strany musia nevyhnutne zaniknúť, lebo vývoj kapitalizmu im vzal historické oprávnenie na jestvovanie. Tento vývoj údajne dokázal správnosť „demokratickej“, nerevolučnej cesty k socializmu v rámci „organizovaného“ kapitalizmu. Robotnícka trieda musí vraj preto bojovať proti úsiliam o diktatúru proletariátu, „lebo všetky diktatúry predstavujú rovnaké nebezpečenstvo pre oslobodenie robotníctva a pre mier sveta“.

³ Za bolševickú orientáciu KSC, Praha 1953, 142.

⁴ A. Novotný, Zpráva o činnosti ÚV KSC XI. sjazdu a súčasné hlavné úlohy, 6.

Vieme, ako skončil tento „boj medzi dvoma perspektívami“ robotníckeho hnutia — ako o ňom hovoril ustromarxista O. Bauer — a spomínané náhľady o dejinnom riešení tejto dilemy. Viedol napokon k tragickej „evolúcii“ do fašizmu, ktorému sa podarilo prechodne zvíťaziť nad revolučnými a demokratickými silami, najmä pre zradu pravicových socialistických vodcov.

KSČ musela bojovať proti týmto protimarxistickým náhľadom nielen v medzinárodnom, ale aj československom meradle. Oportunista G. Habrman sa v knihe *Z môjho života* (1924) zaoberá dejinami robotníckeho hnutia a tvrdí, že jeho doterajší vývin „sa prebíjal zápasmi a spormi o postup a cesty, vedúce k dosiahnutiu cieľov socializmu. Buď násilnou cestou, alebo cestou rozumovej vyspelosti a vytrvalej tvorivej práce“ — také sú údajne dve cesty robotníckeho hnutia. Ktorá cesta je správna? Habrman tvrdí, že veľká väčšina socialisticky zmýšľajúceho robotníctva a všetkých socialistov sa vraj pridala k reformistickému smeru. Tak to vraj bude aj v budúcnosti. G. Habrman zastával tento náhľad v čase, keď sociálnodemokratické strany boli už vo väčšine krajín v rozklade a na čele robotníckej triedy stáli už revolučné komunistické strany. Aj v Československu bola už v tomto čase opravdovou predstaviteľkou robotníckej triedy a pracujúcich komunistická strana, ktorá vyrástla a posilovala svoje rady v boji proti oportunistizmu a revizionizmu.

Revizionisti sa nevyhýbali nijakému falšovaniu teórie a prekrúcaniu skutočností, aby dokázali „správnosť“ svojich náhľadov i oportunistickej praxe. Tvrdili napr., že vývin nedal v mnohých veciach Marxovi za pravdu. Nešiel vraj revolučnou cestou, aspoň nie v západnej Európe a v priemyslových štátoch, ako to predpovedali Marx a Engels. To vraj dokazuje, že leninská cesta k socializmu sa nehodí na československé podmienky. Priostrovanie triednych protirečení a proletarizácia stredných vrstiev, ktoré mali podľa Marxa a Engelsa urýchlíť revolučný prevrat, boli vraj v Československu zmiernené postupnou „demokratizáciou“ štátu, účasťou robotníctva v politickom živote, odborovými organizáciami, ktoré boli uznané štátom atď., skrátka politikou buržoáznodemokratického štátu.

KSČ bojovala dôsledne proti týmto i podobným oportunistickým náhľadom. Dokazovala, že rozvoj materiálno-technickej základne kapitalistickej výroby i štátnomonopolistické formy jej organizácie nielen neprekonávajú, ale ešte viac prehľbujú základne protirečenia medzi spoločenskou formou výroby a súkromným spôsobom privlastňovania. Ba ešte naliehavejšie podčiarkujú neudržateľnosť kapitalizmu a nutnosť jeho vystriedania socializmom. KSČ pritom poukazovala na triednu podstatu meštiacko-demokratického štátu ako zahalenej formy kapitalistickej diktatúry, ktorý preto nemôže nič zmeniť na podstate buržoázneho zriadenia. „Buržoázia nie je schopná zmeniť ho ani nijakými „reformátorskými“ pokusmi, ani lživými teóriami, ktoré majú oklamať pracujúce masy.“⁵

A pokiaľ ide o možnosti vybudovať socializmus leninskou cestou v Československu, krajine to s pomerne vysoko vyvinutou priemyselnou výrobou, KSČ nielen bojovala v politike i teórii proti revizionistickým teóriám, popierajúcim platnosť leninizmu na hospodársky vysoko vyspelé krajiny, ale uskutočnila v histórii jedinečný dôkaz platnosti leninizmu na podmienky našej vlasti — výstavbou Československej socialistickej republiky. Dokázala tak, že revizionistické teórie majú „pod rúškom marxistickej terminológie zavádzať do robotníckeho hnutia protileninské teórie o nadtriednej úlohe kapitalistického štátu, o živelnom vznikaní socialistickej spoločnosti v kapitalizme a pod.“⁶, sledujúc pritom cieľ; otupiť ostrie revolučných zápasov robotníckej triedy a zachrániť kapitalistickú spoločnosť.

⁵ J. Henrych, *Niektoré súčasné otázky ideologickej práce strany*, 14.

⁶ A. Novotný, *Zpráva o činnosti ÚV KSČ XI. sjazdu a súčasné hlavné úlohy strany*, 6.

KSČ bojuje aj proti súčasným revizionistom, ktorí zastávajú nový variant starej kautskyánskej teórie o evolučnej ceste k socializmu. Odhalila ako nevedecký náhľad programu SKJ, podľa ktorého, povedľa revolučných socialistických premien prebieha aj evolučný proces pretvárania kapitalizmu na socializmus. Výstavbou socializmu v našej vlasti vyvrátila ako nesprávnu teóriu E. Kardelja, podľa ktorej západoeurópsky socializmus ide inou cestou ako sovietsky, orientujúc sa tým smerom, že pomocou vybudovaného buržoáznodemokratického systému posilňuje postupne pokojným vývojom robotnícku triedu, a tým aj politické a ekonomické pozície socializmu v rámci buržoáznej spoločnosti. Rozhodne vyvrátila ako nemarxistický náhľad, že k socializmu vraj možno prejsť kvantitatívnym zvyšovaním, nashromažďovaním „socialistických prvkov“ a tendencií v rámci kapitalizmu, t. j. živelným narastaním a dospievaním socializmu v lone kapitalistickej sústavy.

KSČ poukázala opätovne na to, že týmito a podobnými náhľadmi sa usilujú súčasní revizionisti poprieť objektívnu skutočnosť, že rast štátnomopolistického kapitalizmu znamená ďalšie posilnenie monopolov, väčšie sústredenie ekonomickej a politickej moci v rukách finančných kapitalistov, na základe ktorej využívajú štát pre svoje ciele. No žiadne teórie nemôžu zmeniť objektívnu skutočnosť súčasného kapitalizmu, ktorú denne prežívajú na vlastnom tele miliónové masy pracujúcich v imperialistických krajinách.

*

KSČ vychádzala v politickom a ideologickom boji vždy zo skutočnosti, že spoločnou „črtou súčasných revizionistov — práve tak ako v minulosti — je popieranie hlavných zákonitostí triedneho boja medzi proletariátom a buržoáziou, ich dezercia z frontu triedneho boja“.⁷

Oportunist J. Macek napísal v knihe *Socializmus* (1925), že nemožno súhlasiť s tým, že triedny boj je objektívnou zákonitosťou spoločného vývoja. „Ale aká chumelica je tá politika, kde sú potom tie dve určité triedy, ktoré spolu zvädzajú boj?“ — pýta sa J. Macek, usilujúc sa presvedčiť robotníkov, že vedenie triedneho zápasu je nepotrebné a neúčelné. Kapitalizmus vraj neodumrie revolučnou cestou, ale nový „socialistický“ poriadok sa vyvíja už za kapitalizmu, vyrastá z tohto, keďže sa rok čo rok kapitalistická sústava pozmenňuje sociálnymi reformami. Nemožno sa diviť, že iný pravcový socialista Ivan Dérer napísal v knihe *Naše problémy* (1938), nadväzujúc na takéto antimarxistické hľadiská, že opravdivý socialista „nesmie špekulovať na katastrofický beh udalostí... Musí pracovať tak, aby nemuselo dôjsť ku katastrofám“. Odporúča preto robotníckej triede spolupracovať s buržoáziou a „evolučnou“ cestou sa usilovať dostať k socializmu.

Aj podľa dnešných revizionistov niet v kapitalizme vyhraných tried — proletariátu a buržoázie — ale akýsi súhrn rôznych tried a skupín. Nejestvuje údajne neprekľenuiteľné protirečenie medzi týmito triedami, ale iba veľmi zložitý systém rozmanitých záujmov. Opierajúc sa o tieto „teórie“ prišiel zradca J. Nagy k náhľadu, že robotnícka trieda „nemôže podriaďovať všeobecné záujmy národa záujmom svojej triedy, lebo robotnícka trieda sa môže oslobodiť iba spoločne s ostatnými triedami a vo zväzku s nimi môže posilniť štátnu moc“. Súčasní revizionisti hlásajú teda „jednotu“ všetkých tried národa, nie marxisticko-leninskú politiku boja o socializmus, ale „celonárodné“ nadtriedne úsilie o „socializmus“. Popierajú pritom aj objektívnu skutočnosť, že v súčasnom období sú v podstate záujmy robotníckej triedy a národné záujmy s výnimkou buržoáznej časti národa totožné.

⁷ J. Henrych, *Niektoré súčasné úlohy ideologickej práce strany*, 24.

KSČ vychádza vždy zo skutočnosti, že jestvuje úzka súvislosť medzi náhľadmi včerajších a dnešných revizionistov, popierajúcich jestvovanie spoločenských tried i triedneho zápasu. Poukazovala pritom na to, že tieto teórie majú spoločného menovateľa aj v tom, že majú špekulatívny charakter a ignorujú objektívnu skutočnosť kapitalizmu, v ktorej nachádzame neustále prebiehajúci, ba vo všeobecnosti sa zostrujúci triedny boj v národnom i medzinárodnom meradle. Ale iba objektívna skutočnosť môže byť východiskom opravdu vedeckého poznania, ako i meradlom správnosti tohto poznania. A práve tak, ako skutočný život dokázal nevedeckosť oportunistických náhľadov sociálnodemokratickej strany a podčiarkol naopak správnosť marxisticko-leninských hľadísk Komunistickej strany Československa, aj dnešná objektívna skutočnosť rozkladajúceho sa kapitalizmu na jednej strane a stále napredujúci hospodársky, politický a kultúrny život svetovej socialistickej sústavy na druhej strane popierajú a vyvracajú už dnes „teórie“ súčasného revizionizmu, ktoré obhajujú imperializmus.

Francúzsky oportunistický časopis *Populaire* napísal 23. septembra 1929, že prvá sovietska päťročnica „je takou smiešnou utópiou, že treba mať naozaj najväčšie obavy o hospodársky rozvoj krajiny a o rozsahu katastrofy, ktorý v sebe tají zúfalý, všetkým hospodárskym možnostiam protirečiaci kurz priemyselnenia Ruska“. Vieme, ako skončili takéto hanebné predpovede o možnostiach a uskutočniteľnosti výstavby socializmu v SSSR. Úspešný let sovietskeho človeka A. J. Gagarina do vesmíru dal týmto tvrdeniam poslednú, ale aj najpádnejšiu odpoveď. Rovnaký osud mali aj obavy o vhodnosti leninskej cesty k socializmu v Československu. Schválenie socialistickej ústavy ČSSR a nebývalé hospodárske, politické a kultúrne úspechy našich národov prispeli v mnohom k praktickému vyvráteniu rôznych teórií súčasného revizionizmu. Veľké úspechy vo výstavbe všetkých krajín svetovej socialistickej sústavy predstavujú definitívny dôkaz o vedeckej pravdivosti marxizmu-leninizmu a ľživeckosti všetkých foriem a odtienkov oportunistizmu a revizionizmu.

III

Pevným základom a východiskom víťazstva československej robotníckej triedy nad buržoáziou bola významná skutočnosť, že KSČ sa v svojej bojovej histórii pridrižovala vždy zásad proletárskeho internacionalizmu, bojujúc súčasne proti každému prejavu buržoázneho nacionalizmu.

Pod zástavou proletárskeho internacionalizmu sa podieľala naša strana na bojoch a činnosti Komunistickej internacionály. Vedomá si zodpovednosti československej robotníckej triedy, odhodlane bojovala po boku Sovietskeho svazu proti fašistickému nebezpečenstvu, a to účasťou svojich členov na frontoch občianskej vojny v Španielsku, podporou protifašistických síl rôznych krajín Európy, mobilizáciou československých pracujúcich do národnooslobodzovacieho boja európskych národov, vedených hrdinským sovietskym ľudom.

Neobyčajne úzke vzťahy lásky a priateľstva spojovali naše komunistické hnutie so Sovietskym svazom. Veď Veľká októbrová socialistickej revolúcia vytvorila základné predpoklady pre vznik Československej republiky i samej Komunistickej strany Československa. „Tak úzko je spätá Októbrová revolúcia s československým národným oslobodením, že možno povedať, že 7. november 1917 stál pri kolíse 28. októbra 1918.“⁸

KSČ videla vždy v Komunistickej strane Sovietskeho svazu svoj vzor a učiteľa. Ústredný výbor KSČ napísal r. 1936 v pozdravnom liste sovietskym súdruhom pri

⁸ Kl. Gottwald, *Spisy*, zv. 10, 257.

príležitosti prejednávania návrhu socialistickej ústavy SSSR, že pracujúci ľud Československa vidí v návrhu novej ústavy „potvrdenie zrodu novej epochy plne rozvinutej socialistickej demokracie a súčasne Magnu chartu práv a požiadaviek, za ktoré my, pracujúci kapitalistických krajín, bojujeme“.⁹ Môžeme dnes oprávnene a so zadostučením konštatovať, že Československá socialistická republika, vedená robotníckou triedou na čele s KSC, mohla v uplynulom roku schváliť už socialistickú ústavu preto, že československí komunisti sa naučili od sovietskych boľševikov dobre bojovať proti buržoázii, za socialistickú výstavbu našej vlasti.

*

KSC zostala verná svojim internacionálnym tradíciám i po dobytí moci robotníckou triedou. Princípy proletárskeho internacionalizmu sa stali základom vzťahov ČSSR k ostatným socialistickým krajinám. Vychádzajúc z nich, považuje KSC za svoju prvoradú úlohu usilovať neprestajne o posilovanie socialistickej svetovej sústavy a upevňovanie jej jednoty, o prehlbovanie a rozširovanie spolupráce socialistických štátov. Za nových historických podmienok — už ako vedúca sila ľudovodemokratického štátu — rozvinula KSC široké styky a spoluprácu s komunistickými a robotníckymi stranami, vzájomnú výmenu skúseností a všestrannú spoluprácu.

KSC bojovala so všetkou rozhodnosťou proti revizionistickým snahám o narušenie jednoty medzinárodného robotníckeho hnutia. Naša republika sa opiera v svojich stykoch so socialistickými krajinami vždy o zásady bratskej vzájomnej pomoci, ktorá je najvyšším výrazom proletárskeho internacionalizmu. KSC dôrazne odmietla pokusy juhoslovanských revizionistov zúžiť ideu proletárskeho internacionalizmu na píhu rovnoprávnosť medzi socialistickými štátmi. A v tejto súvislosti správne podčiarkovala, že princíp proletárskeho internacionalizmu je oveľa vyššou marxisticko-leninskou zásadou, ktorá sa prejavuje v úzkej súdružskej spolupráci, vo vzájomnej a všestrannej pomoci, v marxisticko-leninskej ideovej jednote a vzájomnej solidarite v zápase o ďalšie úspechy socializmu a v jeho spoločnej obrane pred triednymi nepriateľmi.

Nie náhodou zdôraznil teda s. A. Novotný, že súčasné i budúce úspechy pracujúcich „v boji za mier a socializmus zaručuje naše medzinárodné komunistické hnutie, pevná jednota komunistických a robotníckych strán, spočívajúca na vernosti učeniu marxizmu-leninizmu, ich bojová súčinnosť, neotrasiteľná solidarita a vzájomná podpora“.¹⁰ KSC si pritom vždy uvedomovala, aký význam pre jej prácu má obohacovanie a rozpracovávanie vlastných skúseností a poznatkov na základe skúseností bratských revolučných strán, sústavné overovanie našich problémov a úloh v revolučnej praxi a ich konkrétna konfrontácia s úlohami iných komunistických a robotníckych strán.

Politika strany priniesla i ďalšie závažné poučenia. Veľkými úspechmi industrializácie Slovenska opätovne dokázala, že len socialistické zriadenie je schopné dôsledne riešiť národnostnú otázku, odstrániť nerovnomernosť v územnom rozdelení priemyslu a podstatne pozdvihnúť úroveň poľnohospodárskej výroby, životnú a kultúrnu úroveň ľudu. Skúsenosti KSC dokázali, že národnostnú otázku možno riešiť iba na marxisticko-leninskom základe, pri súčasnom boji proti buržoáznemu nacionalizmu. Revolučne dôsledné riešenie vzťahov Čechov a Slovákov sa muselo taktiež prebojovávať proti buržoázno-nacionalistickým náhľadom v KSS, ktorých podstata spočívala v tom, že sa na národnostnú otázku pozerali izolovane, oddelene od otázok triedneho boja, od boja proti

⁹ Kl. Gottwald, *Spisy*, zv. 7, 184.

¹⁰ A. Novotný, *Zpráva o činnosti ÚV KSC XI. sjazdu a súčasné hlavné úlohy*, 9.

imperializmu, od otázok politickej moci. Industrializáciu Slovenska bolo možné uskutočniť a bola aj uskutočnená iba za pomoci bratskej českej robotníckej triedy. No buržoázní nacionalisti sa usilovali izolovať Slovensko od českej robotníckej triedy, od českých progresívnych síl. Dostali sa na spoločnú ideovú a politickú platformu s reakčnou buržoáziou, s ktorou sa usilovali v jednom šiku zahatať socialistický vývin našej vlasti.

No silu a vedeckosť marxisticko-leninských národnostných princípov dokázal aj príklad priateľského usporiadania vzťahov ČSSR k susedným socialistickým krajinám, k NDR, Maďarsku a Poľsku. Ukázalo sa, že len socializmus je schopný dôsledne riešiť sporné otázky medzi národmi a štátmi a postavil ich v duchu internacionalistických zásad na pevné základy mieru a priateľstva.

Celá história bojov a víťazstiev bojov KSČ dokazuje, že československí komunisti sa vždy považovali za bojový oddiel medzinárodného robotníckeho hnutia. Pokladali vždy za svoju najvlastnejšiu úlohu a povinnosť zastávať čestne a dôstojne miesto a úlohy, ktoré im ukladal historický zápas proti kapitalizmu, za víťazstvo socializmu.

IV

Veľké úspechy dosiahla marxisticko-leninská kultúrna politika našej strany. Jej úsilie smeruje k preniknutiu poznatkov vedy, výtvarných kultúry a na tomto základe vedeckého svetonáhľadu na všetky úseky nášho všestranne kypiaceho života.

Kultúrnu politiku KSČ vyznačuje pritom úsilie o jednotu socialistického humanizmu a vedy. Strana pritom nezabúda, že ešte nikdy v dejinách nezaujímala veda také dôležité miesto v spoločenskom dianí a zápasoch ako v súčasnosti. Nie náhodou povedal Kl. Gottwald, že ľudový štát „potrebuje vedu a kultúru nie chudobnejšiu a jednostrannejšiu ako doposiaľ, ale naopak ešte bohatšiu, ešte košatejšiu, ešte mnohostrannejšiu ako dosiaľ.“¹¹ A keď aj bezosporu vidíme v súčasnosti ne jeden pokus imperializmu o zneužitie vedy pre reakčné prot ľudové ciele, možno na druhej strane, domnievame sa, oprávnené konštatovať, že ešte nikdy sa v dejinách nevykonalo toľko pre rozvoj vedy a masové rozšírenie skutočného vedeckého poznania ako v súčasnom období nástupu socializmu vo svete.

Výstavbou socializmu v našej vlasti uskutočnila strana základnú obnovu a prestavbu sociálnych a kultúrnych existenčných podmienok našich národov. A tento proces prebiehal v pravom zmysle tohto slova v mene vedy a pomocou vedy. Úsilie strany o realizovanie zásad socialistického humanizmu v našej vlasti — usmerňované a riadené vedeckou teóriou marxizmu-leninizmu — prejavuje sa pritom v zápase o zachovanie mieru, o výstavbu ekonomicky a kultúrne vyspelej socialistickej spoločnosti, v úcti našich národov na progresívnych snaženiach ľudstva vôbec.

Vieme, že humanizmus nadobúdal v histórii rôzne formy. Každá z nich niesla pečať svojho obdobia, určitých politických, sociálnych a kultúrnych podmienok. Napriek rozdielom a triedne obmedzeným formám humanizmu mal však vždy aj mnoho spoločného. Vyjadroval vznešené ideály ľudskosti, úsilie o dôstojnejší život ľudí. Socialistický humanizmus je dedičom všetkého kladného, čo obsahovali myšlienky najvýznamnejších humanistov minulosti. Zahrňuje ich na vyššom, kvalitatívne novom stupni do bohatstva a všestranosti svojich myšlienok a úsilí, ktoré vytvorili z medzinárodného komunistického hnutia opravdovú nádej národov, symbol slobody a budúcnosti ľudstva.

KSČ vždy poukazovala na triednu ohraničenosť buržoázneho humanizmu, podmienenú ekonomickým a politickým panstvom kapitálu. V každodenných triednych zápasoch pre-

¹¹ Kl. Gottwald, *O kultúre a úlohách inteligencie*, Praha 1949, 26.

svedčala preto ľudové masy, že kapitalizmus zneuctuje človeka svojím systémom vykorisťovania, plytvá ľudskými silami a umom, ktoré sú preňho iba prameňom ziskov.

Naša strana bojovala preto vždy proti stúpencom tzv. humanistického socializmu, proti rôznym zástancam malomeštiackej „humanistickej kritiky“ marxizmu-leninizmu a socializmu, ako aj proti iným predstaviteľom oportunizmu, ktorí preberajú v podstate buržoáznohumanistické poňatie ľudskej osobnosti. Bojovala vždy rozhodne proti poňatiu abstraktného človeka, bez bližšieho spoločenskohistorického určenia, bez triednej príslušnosti a záujmov. Poukazovala na to, že toto nevedecké poňatie má uskutočniť dávny, ale nerealizovateľný sen vykorisťovateľov všetkých čias: dokázať možnosť jestvovania harmonickej spoločnosti bez triednych zápasov, ale pod vedením vykorisťovateľských tried.

KSČ, riadiac sa v činnosti marxisticko-leninským učením o oslobodení pracujúcich z jarma sociálneho vykorisťovania a duchovného otroctva, dala po prvý raz v dejinách našich národov humanizmu, ktorý povýšila na socialistický humanizmus, reálnu základňu. Uskutočnila v našej vlasti marxisticko-leninský princíp, že robotnícka trieda je nositeľom opravdu humanistických ideálov a spoločenskou silou, ktorá v spojení s pracujúcim roľníctvom a inteligenciou je uskutočňovateľom socialistického spoločenského zriadenia.

Prechod od kapitalizmu k socializmu v Československu je najhlbším humanistickým procesom v živote našich národov. Ved definitívne odstránil vykorisťovanie človeka človekom. Naša strana vychádzala v svojej politike vždy zo skutočnosti, že spoločenský a kultúrny pokrok spočíva v socialistickej spoločnosti na súdružskej spolupráci ľudí a na mierových vzťahoch medzi národmi. Ved po prvý raz v dejinách vznikajú za socializmu základy pre uskutočnenie humanizmu pre všetkých a súčasne všetkými členmi spoločnosti. Aj medzi humanizmom a vedou vznikajú za socializmu nové vzťahy. Možno ich charakterizovať najmä tým, že veda je čoraz viac spätá s ľudom a potrebami socialistickej spoločnosti a ľud a spoločnosť na druhej strane sú úzko spojené s vedou.

*

Buržoázny filozof K. Jaspers skúma v práci *Kde sa dnes nachádzame?* spoločenské, štátne a duchovné zmeny, ktoré sa udiali vo svete v posledných desaťročiach. Dochádza pritom k záveru, že svet sa vraj nachádza v horšej situácii ako bezprostredne po druhej svetovej vojne. Svoje pesimistické náhľady vyjadruje taktó: „Nielen štát podvádza, ale svet sa nachádza v univerzálnom stave podvodu, a to beztoho, že by sme mohli zistiť podvodníka, lebo tento sa nachádza všade...“¹² Jaspers pritom tvrdí, že demokracia neobsahuje už nijakú realitu. Aj morálne sa dostalo ľudstvo údajne na šikmú plochu. Šíri sa — podľa neho — strach zo života, bezradnosť a nihilizmus.

Jaspersove náhľady nie sú ojedinelé v buržoáznom svete. Charakterizujú vo všeobecnosti meštiacku ideológiu súčasnosti. Buržoázny filozof týmito náhľadmi v skutočnosti analyzuje kapitalistický svet, hovorí na základe skúseností z jeho života. Opisuje vlastne súčasný monopolistický kapitalizmus, jeho materiálne a duchovné zotročenie ľudí, úpadok buržoáznej morálky, iluzórnosť jeho tzv. demokracie a slobody a pod. Vyjadruje súčasne starosti kapitalistickej triedy, jej obavy o budúcnosť a perspektívy tzv. západnej civilizácie.

Aké rozdielne sú pocity občana socialistického Československa, pocity radosti zo života, optimizmu v pohľade na perspektívy budúcnosti, sebaistoty a sebadôvery v budovateľskom úsilí, hrdosti na naše doterajšie i budúce úspechy.

¹² Karl J a s p e r, *Kde sa dnes nachádzame?*, Gütersloch, 1960, 33.

KSČ ukázala českému a slovenskému ľudu jednoznačne, a to konkrétnou výstavbou našej socialistickej vlasti, že v socializme niet príčin k pesimizmu a neviere. KSČ poukázala nášmu ľudu aj na ideový zdroj revolučnej sily ľudových más, na nepremožiteľné idey marxizmu-leninizmu, v znamení ktorých naša revolučná strana vznikla, budovala svoje rady, priviedla k víťazstvu robotnícku triedu a socializmus v našej vlasti. No súčasne poukázala na historickú nevyhnutnosť bdieť nad revolučnou čístitou marxizmu-leninizmu, bojovať sústavne proti rôznym formám oportunistu a revizionizmu.

KSČ predstavuje v histórii našich národov jedinú dôsledne revolučnú silu, ktorá vždy stála na čele ľudových más. Či už v zápasoch o charakter prvej republiky alebo o boľševizáciu svojich radov, či už v štrajkových bojoch robotníkov a bezzemkov alebo v zápase proti fašistickému nebezpečenstvu, či už v národnooslobodzovacom, protifašistickom boji alebo v snahe o správne orientovanie československej zahraničnej politiky, či už v ťažkých triednych bojoch v období rokov 1945—1948 alebo i v zápasoch o výstavbu socializmu v mestách a na dedinách, či už v úsilí o zachovanie mieru alebo o zvýšenie životnej úrovne ľudu — vždy spočívala citlivá a starostlivá ruka našej strany na pulze centrálnych problémov triedneho zápasu a národného života, ukazujúc správnu marxisticko-leninskú cestu vpred k radostnému komunistickému zajtrašku. To platí bezosporu aj o ideologických zápasoch, ktoré musela robotnícka trieda viesť v boji a na ceste k socializmu.

BOJ KL. GOTTWALDA O VEDECKÝ SVETONÁZOR V OBDOBÍ JEHO ČINNOSTI NA SLOVENSKU

JÁN POLIACH

Naše terajšie úsilie o prekonávanie prežitkov minulosti a o pevné zakotvenie vedeckého svetonázoru vo vedomí ľudí celej našej spoločnosti nie je náhodné, prechodné alebo výnimočné. Je zákonitým vyvrcholením boja komunistickej strany za všestranné oslobodenie pracujúcich z pút minulosti, z útlaku nielen hospodárskeho, ale aj duchovného. Preto tvorí dôležitú súčasť kultúrnej revolúcie. Komunistická strana nielen teraz, ale vždy, i v podmienkach najťažšieho boja proti kapitalizmu prikladala ideologickému, teda i svetonázorovému uvedomovaniu robotníckej triedy a všetkého pracujúceho ľudu neobyčajnú pozornosť. Na Slovensku bolo prebojovávanie vedeckého svetonázoru v podmienkach novovzniknutej predmníchovskej republiky veľmi závažnou i náročnou úlohou, lebo najmä pôsobenie náboženskej ideológie sa na pôde sociálneho i národnostného útlaku predošlých stáročí intenzívne rozvíjalo a zanechalo silné stopy. Bieda a zaostalosť, ktorú šafárenie buržoázie po prvej svetovej vojne ešte znásobovalo, nepochybne podmieňovala upevňovanie tých sociálnych koreňov, na ktorých sa prežitky udržiavajú. Okrem toho sa vtedy už rozvíjala nebezpečná činnosť ľudáckeho fašizmu, ktorý vo svojej propagande demagogicky zneužíval náboženské cítenie slovenského ľudu, čím sa ono ešte viac aktivizovalo. Prekonaniu tohto dedičstva venovali svoje sily najlepší synovia robotníckej triedy oboch našich národov. V ich prvých radoch, ba možno povedať, na ich čele sa tejto práce zúčastňoval i mladý Klement Gottwald. V septembri 1921 prichádza na Slovensko a po niekoľko rokov tu vedie komunistickú tlač s energiou hodnou najväčšieho